

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

רמ"ש 45319-05-19 ו' נ' ב' ואח'

לפני כבוד השופט סארי ג'יוסי

בעניין הקטינים

1. ד' ב' יליד 2008
2. ג' ב' ילידת 2012
3. א' ב' ילידת 2015

המבקשת

ש' ו' ב' ת.ז. *****

ע"י ב"כ עוה"ד יוסי נקר

נגד

המשיב

א' ב' ת.ז. *****

ע"י ב"כ עוה"ד יונתן קניר ועוה"ד שי גבאי

חקיקה שאוזכרה:

חוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995: סע' 4(א), 8, 8(א)חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962תקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984: סע' 258 יב (א)

מיני-רציו:

* כיצד על בית משפט לענייני משפחה לנהוג בתיקי משמורת בהם עולה חשד לתסמונת "ניכור הורי", בכלל, ובתקופת הביניים עד להכרעה בתובענה ושמיעת הראיות בפרט?

* משפחה – משמורת קטינים – ניכור הורי

המבקשת הגישה בקשת רשות ערעור על החלטת בית משפט לענייני משפחה, במסגרתה נקבעה משמורתן הזמנית של בנותיהם – ג' ו-א' בידי אביהן, המשיב. עוד נקבע כי בשנת הלימודים הקרובה ילמדו במוסדות חינוך באזור מגורי אביהן. ההחלטה ניתנה על רקע התרשמות בית משפט קמא כי האם פועלת במישרין ובעקיפין להחלשה משמעותית של הקשר שבין האב לבין שלושת ילדיהם המשותפים של הצדדים, וכדי למנוע התדרדרות בקשר שבין האב לבין שתי בנותיו, בדומה לניכור ההורי המתקיים בין האב לבין בנו ד'.

בית המשפט דחה את הבקשה וקבע כלהלן:

לאורך מרבית החלטותיו של בית משפט קמא הוא נתן דעתו לכך שהאם פוגמת, בין במישרין ובין בעקיפין, בקשר שבין האב לבין ד' ובהתקדמות ההליך הטיפולי. כמו כן הביע בית משפט קמא חשש כבד מההשלכות האפשריות, קצרות וארוכות הטווח, על הקשר שבין האב לבין הקטינות ג' ו-א'.

בית המשפט קמא השתכנע ובצדק, כי האם חיבלה בקשר שבין הקטין לבין אביו, כי גרמה לניכור ההורי וכי עולה חשש לפגיעה דומה אצל הקטינות.

לא היה מנוס, ויש לומר אף היה מחובתו של בית משפט קמא ליזום צעדי חירום ולהורות על העברת הקטינות לאביהן, ויפה שעת אחת קודם. צעד זה נועד למנוע התדרדרות הקשר בין הקטינות לאביהן, בדומה לניכור ההורי הקיצוני במקרה של ד', ומבכר את הפתרון בדמות סעד זמני המקיים בצורה מיטבית את עקרון "טובת הקטין", על פני זכות בעל דין לחקור את העדים המומחים; סמכויותיו של בית משפט לענייני משפחה בדונו בסעד זמני היא רחבה ביותר, גם בשים לב להוראת סע' 8 לחוק בית המשפט לענייני משפחה המאפשר לו לנהוג בדרך הנראית לו הטובה ביותר לעשיית משפט צדק.

אין ממש בטענת האם שלפיה, לא הורם הנטל לסתירת חזקת הגיל הרך הקבועה בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, הקובעת כי בהיעדר נסיבות מיוחדות תימסר המשמורת הפיזית על ילדים עד גיל 6 לידי האם.

אומנם נכון הוא כי נשמעו קולות ביקורת ביחס לתורת "תסמונת הניכור ההורי", אולם לא ניתן לבטל קיומה של תסמונת זו ותוצאותיה הקשות.

החלטה

פתח דבר :

1. בקשת רשות ערעור על החלטת בית משפט לענייני משפחה בחדרה (כב' השופט טל פפרני) מיום 15.5.2019 בתלה"מ 58976-12-16, [פורסם בנבו] במסגרתה נקבעה משמורתן הזמנית של בנותיהם – ג' ו-א' בידי אביהן, המשיב. עוד נקבע כי בשנת הלימודים הקרובה ילמדו במוסדות חינוך באזור מגורי אביהן ב***-****.

ההחלטה ניתנה טרם התקיים הליך הוכחות וחקירת מומחים, ועל רקע התרשמות בית משפט קמא כי האם פועלת במישרין ובעקיפין להחלשה משמעותית של הקשר שבין האב לבין שלושת ילדיהם המשותפים של הצדדים: ד' יליד 2008 (להלן: "ד'"), ג' ילידת 2012 (להלן: "ג'") ו-א' ילידת 2015 (להלן: "א'"), וכדי למנוע התדרדרות בקשר שבין האב לבין שתי בנותיו, בדומה לניכור ההורי המתקיים בין האב לבין בנו ד'.

עוד אימץ בית משפט קמא בגדרי אותה החלטה את המלצות גורמי הטיפול לפיהן המשך שהיית הקטינות בסביבת האם ובני משפחתה עלולה להוסיף ולחבל בקשר שבין לבין אביהן, ועל כן קבע כי יש לצמצם במידה מסוימת את מסגרת המפגשים שבין הבנות לבין אמן.

2. בבקשתה מלינה האם בעיקר על כך שהחלטת בית משפט קמא התקבלה בטרם ניתנה לה האפשרות להשמיע ולהציג את מלוא ראיותיה וטענותיה, ועובר לקיום הליך הוכחות וחקירת גורמי המקצוע, וכן מבלי שנבחנה השפעת השינוי על הקטינות. עוד ציינה האם כי במסגרת הדיון שקדם לאותה החלטה היא כלל לא הייתה מיוצגת.

3. נתבקשה תשובת המשיב אשר הוגשה ולאחריה זומנו הצדדים לדיון, תחילה בבקשה לעיכוב ביצוע ובהמשך בבקשת רשות הערעור.

העובדות בקצרה:

4. המבקשת, ש' ר' ב' (להלן: "האם") והמשיב, א' ב' (להלן: "האב") ניהלו מערכת יחסים זוגית משך 15 שנה מתוכה היו נשואים כ-9 שנים.
5. מנישואיהם אלו נולדו שלושת ילדיהם, הקטינים ד', ג' ו- א' אשר יכוננו במשותף "הקטינים".
6. הקטינים ממשיכים להתגורר עם האם בבית הוריה ב*****, כאשר החל מאוקטובר 2016 מתגורר האב בבית אמו ב** ****, ומקיים עם הקטינים הסדרי ראייה חלקיים.
7. לפני בית משפט קמא מתבררות מזה כשנתיים, תביעות הדדיות למשמורת, כאשר הקטינים מחלקים את זמנם בין הוריהם. יובהר, כי אף שמרכז חייהם של הקטינים נותר ב*****, בבית אמם, שם הם לומדים, מעולם לא נקבעה משמורתם הזמנית, זאת משום מורכבות הסכסוך בין הוריהם והשלכותיו ההרסניות על הקטינים, כאשר הבירור לפני בית משפט קמא, התמקד בפן הטיפולי.
8. במסגרת ההליך המורכב נחשף בית משפט קמא על פני למעלה משנתיים, לאינספור חוות דעת של מומחים שמינה וגורמים מקצועיים, תסקירים של עובדים סוציאליים ודוחות של מטפלים משפחתיים.
- היטיב לתאר זאת בית משפט קמא במסגרת החלטתו מיום 21.2.2019, ובמילים אלה:
- "לצורך הבנה מעמיקה וחידוד הנושא והמחלוקת בין הצדדים, אשוב ואדרש בקצרה למורכבותו של ההליך שבפני, אשר למרות היותו מצומצם לסוגיית המשמורת וחלוקת הזמן ההורי בלבד, נמשך על פני למעלה משנתיים, הוגשו כ-30 חוו"ד ועדכונים, הוגשו על ידי הצדדים 78 בקשות שונות, ניתנו למעלה מ-170 החלטות, ותיק הנייר אוזן 635 מסמכים. עיקר המחלוקת כיום בין הצדדים הנה סירובו הכמעט מוחלט של הבן ד' לקשר עם אביו, והחשש כי סירוב זה "יזלוג" ויחבל בקשר שבין הבנות ג' ו- א' לאב..."

דיון והכרעה:

9. לאחר ששקלתי את טענות הצדדים בכתב ובעל פה, ועיינתי בחוות הדעת ובתסקירים הרבים שהונחו בפני בית משפט קמא, אני מחליט לדחות את הבקשה ולאשר את החלטת בית משפט קמא.
10. כידוע, המחוקק ריכוז בידי בית משפט לענייני משפחה סמכויות רחבות, ומלבד הסמכויות השיפוטיות, הוענקו לו סמכויות טיפוליות ושיקומיות (ראו בהקשר זה דו"ח ועדת שינבויס – הועדה לבחינת יישום דיני המשפחה, ראו גם סעי' 4א) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה - 1995).

11. המקרה שלפנינו מפנה את הזרקור לסוגית סמכותו של בית משפט לענייני משפחה ליתן הוראות וסעדים זמניים, במהלך בירור תובענות בענייני משמורת ילדים וחלוקת זמן הורי, טרם חקירת עדים והבאת ראיות, ובאותם מקרים בהם נדרשת מעורבותו המידית לשם מתן מענה לצרכים הדחופים של בני אותה משפחה על דרך נקיטת צעדי חירום לשם שמירה על שלומם בריאותם וזכויותיהם של קטינים שעניינם מתברר לפניו וזאת כחלק מסמכותו הטיפולית וראייתו הרוחבית את תולדות הסכסוך המשפחתי והשפעתו על הקטינים.

ובחקר למקרה שלנו: כיצד על בית משפט לענייני משפחה לנהוג בתיקי משמורת בהם עולה חשד לתסמונת "ניכור הורי", בכלל, ובתקופת הביניים עד להכרעה בתובענה ושמיעת הראיות בפרט?

12. בחינה של תולדות הסכסוך המשפחתי, כעולה מהחלטות בית משפט קמא אשר ניתנו על פני תקופה של כשנתיים במהלכן התבררו קורותיו לפניו, מעלה, כי מלבד התרשמותו במישרין מההורים, הרי שלרשותו עמד צבר מידע רב אשר לגביו, ולמצער לגבי חלקים ממנו, חלה להבנתי חזקה כי הוא משקף נאמנה את התנהלות ההורים והשפעתם על ילדיהם. בהקשר זה אבהיר על ההתחלה, כי החלטת בית משפט קמא לא ניתנה בחלל ריק, וקדמו לה החלטות רבות שהתריעו בפני אותו ניכור הורי מדאיג שהיה תחילה, על פי המידע שהוצג, מנת חלקו של בנם של הצדדים, והוא החל ליתן אותותיו על בנותיהן. נראה גם, כי החלטתו האחרונה של בית משפט קמא אך הוציאה, מן הכח אל הפועל, את קביעותיו, מסקנותיו וממצאיו הזמניים אשר התקבלו בעבר על יסוד מצבור משמעותי של ראיות לכאורה אשר הוסיפו להיערם ללא הפסקה, והמצדדים בנקיטת צעדי חירום על מנת למנוע נזק בלתי הפיך לקטינות, צעד בו צידדה גם האפוטרופא לדן של הקטינים, עוה"ד ביטון.

בהקשר אחרון זה ובכל הזהירות המתחייבת, ככל שמתייחסים לראיות לכאורה הקימות בתיק, נראה כי הכמות הפכה לאיכות, ומשום כוחן המצטבר, הן הכריעו את כפות המאזניים והטו אותן באופן מובהק לטובת מתן הסעד הזמני בדמות ההחלטה נשוא בקשת רשות הערעור.

13. ובמה דברים אמורים:

כאמור, החלטות רבות שקדמו להחלטה נשוא בקשת רשות הערעור התריעו בפני תופעת הניכור ההורי ואף נקבע במסגרתן כי מתקיים ניכור הורי אצל ד' ביחס לאביו - ההורה ה"מנוכר"; כי מקורו של אותו ניכור בהתנהגות ה"הורה המנוכר" - האם במקרה דנן, שבמשמורתה או חזקתה מצויים הקטינים מרבית הזמן או באי שיתוף פעולה מצדה עם גורמי הטיפול, וכאשר גורמי המקצוע תמימי דעים כי היחסים בין ה"הורה המנוכר" לבין יתר ילדיו עומדים בפני סיכון דומה, באם לא ינקט סעד דרסטי ומידי לשם הוצאתם מסביבת ה"הורה המנוכר" או צמצום שהייתם עמו.

14. אמנם, ככל החלטה שיפוטית, גם אם זמנית, דוגמת זו שלפנינו, ראוי לה שתקבל לרוב לאחר שהתאפשר להורים לחקור בחקירה שכנגד את גורמי המקצוע והעדים המומחים ולאחר מיצוי זכות הטיעון, ואילו הכרעה שניתנת שלא על בסיס חקירות מהווה חריג לכלל זה.

עם זאת באותם מקרים מיוחדים, כאשר מצויות בידי בית המשפט ראיות לכאורה, באיכות ובכמות שהיתה במקרה דנן, ולנוכח מאזן הנזק אשר נטה לטובת מתן הסעד הזמני, אין להירתע מהושטתו, גם אם הדבר נעשה טרם חקירתם של גורמי המקצוע. בל נשכח כי במקרים אלה המערבים עניינם של קטינים, יוענק משקל מרבי לטובתם ולנזק המשמעותי אשר עלול להיגרם משום דחיית מתן ההחלטה עד לאחר שמיעת הראיות בתיק ולאחר שהתאפשר לצדדים לחקור בחקירה שכנגד את העדים המומחים ואת גורמי המקצוע.

הדברים אמורים במיוחד כאשר ההחלטה נשוא בקשת רשות הערעור לא נולדה בחלל ריק אלא צמחה מתוך הנסיבות השונות שעמדו לנגד עיני בית משפט קמא, עמדתם העקבית של גורמי המקצוע השונים ובחינת התנהגותם של הצדדים לאורך תקופה ממושכת, כאשר כל אחת מהן מהווה נדבך נוסף בשרשרת המובילה לכדי ההחלטה, ומשעלה צורך דחוף במתן מענה מידי לניכור ההורי המתהווה לכאורה בין האב לבין הקטינות - ג' ו- א', בדומה לניכור ההורי החריף הקיים כבר בין האב לבין ד'.

15. על מנת לסבר את הדעת, אעבור להציג מספר החלטות נבחרות של בית משפט קמא כמו גם חלק מהתסקירים וחוות דעת גורמי המקצוע שהונחו לפניו, הממחישים מידת הזהירות הרבה והמתחייבת בה נקט בית משפט קמא, והצעדים הקטנים והמדודים שפסע לאורך ההליך ולמשך כשנתיים, שהובילוהו לבסוף לאותה החלטה בלתי נמנעת, כאשר לאורך הדרך הקפיד הוא להתרות באם בפני אותה אפשרות של הוצאת הקטינות מחזקתה, משום הניכור ההורי אצל ד', והסכנה כי זה יהפוך גם למנת חלקן של ג' ו- א'.

16. בתחילה ייחס בית משפט קמא את האחריות למערכת היחסים העכורה בין האב לבין ד' לשני ההורים, וככל שהתקדמו ההליכים מצא בית משפט קמא כי מרבית האחריות רובצת לפתחה של האם, והדברים זכו לתיעוד נרחב בפרוטוקולי בית משפט קמא:

כך בדיון מיום 23.10.2017 ציין בית משפט קמא:

"לתפיסתי יש כאן אחריות לשני ההורים במידה שווה. הבעיה היא שרוב הזמן הילדים נמצאים בחזקתך. התחלתי ואמרתי שהדבר הראשון שהורה שרוצה להיות משמורן, וצריך להוכיח, והגברת לא הוכיחה את זה, שהוא ידאג (שהיא תדאג ס.ג.). שלילדים יהיה קשר טוב עם ההורה האחר. זה יותר חשוב מכל דבר אחר. כל עוד הגברת לא תראה שיש קשר טוב בין הילדים לבין האבא, זו אחריותה. זה לא עניין של הכפשות, הגברת העמידה עצמה בפוזיציה, אמרה – תנו לי, אני האמא ואני מבינה...אם היה מצב שהילד לא רוצה לחזור לאחד ההורים, האחריות היא אצל ההורה שהילד נמצא אצלו. אתם קורעים את הילד לגזרים. זה התחלה. אין להם מושג לאם (לאן ס.ג.). זה יכול להגיע. אם לא יהיה שינוי זה לא יהיה יותר טוב. חבל מאוד. זה לא האדון מול הגברת. זה אתם שניכם מול הילדים שלכם. הציעו לכם טיפול, קחו אותו בשתי ידיים. בטיפול מסודר עמוק, הדברים יחלחלו".

17. בהמשך ובדיון מיום 16.11.2017 ציין בית משפט קמא את הדברים הבאים:

"אין דינה של האבא (כך במקור) כדינו של האב, הילדים נמצאים יותר עם האמא. הנדנדה הזו לא מאוזנת, אם יש הורה אחד שצריך להתגייס יותר, הזרקור מופנה לאם לא כי לאב אין חלק בעניין הזה – ודאי שיש לו חלק. בית המשפט בטוח כשיש מצב כזה, שני הורים אחראיים על המצב הזה, בית המשפט לא מאמין בהורה אחד אחראי. אבל כשמחלקים את האחריות אנחנו מסתכלים מה כיוון הזרימה, לאן זה הולך. אנחנו מסתכלים על המצב, וזה לא שמישהו בא וטוען לאחריות הבלעדית של האם. בית המשפט לא נולד אתמול. העובדה היא שהילדים מסרבים ללכת לאב. את העניין הזה יש רק אחד שיכול לתקן – התיקון שהוא צריך לעשות לעצמו הוא יעשה לעצמו. אבל אי אפשר לבוא ולהגיש שהאם לא מצאת. הילדים מבינים מה אמא חושבת על אבא בלי שהיא תגיד להם..."

18. בדיון מיום 18.1.2018 ציין בית משפט קמא כי האם לא עושה די כדי שיתקיים קשר בין האב לבין ד', ואף העלה את החשש מפני התפתחות מצב דומה ביחס לקשר שבין האב ל- ג' ו- א'. על כן נקבע כי יש לבחון האם ההליכים הטיפוליים מתקדמים כמצופה אל עבר השינוי המיוחל, וככל שהתשובה לכך שלילית יהיה מקום לשקול כי משמורת הקטינים תהא אצל האב. בית משפט קמא מצא גם הפעם לשתף את הצדדים במחשבותיו ולהעלותן על הכתב בגדרי פרוטוקול הדיון ובמילים אלה:

"יש בעיה שנוצרה עם ד', אנחנו לא יודעים לאן זה הולך. אנחנו לא רוצים שאותו מצב יהיה עם ג' ו- א'...העברת משמורת של ד' היא לא משהו שאני לא מביא אותו בחשבון. אני מנסה לא ללכת לשם, לא תהיה ברירה בסוף, אם לא יחול שיפור. ילדים הם היצורים הכי סתגלניים באבולוציה. אם אנחנו משוכנעים שלילד נגרם נזק כתוצאה מזה שהוא מנותק מההורה האחד, ומשוכנעים שלהורה האחד יש בכך יש. אני משוכנע שהגברת לא עושה מספיק בשביל שיהיה קשר, אני בהחלט שוקל את זה. יכול להיות שזה המקרה. יכול להיות שזה יהיה המקרה. אי אפשר לבוא ולומר שזו גזירה משמים. התחלנו את התיק במקום אחר. אין פה ויכוחים על כסף, רכוש, אין פה כלום – רק שני הורים אקדמיים, משכילים, כל אחד מהם בנפרד הורה מצטיין, אבל משהו קורה בתהליך. בפירוש בית המשפט רואה שהורה שהילדים נמצאים אצלו מרבית הזמן עליו מוטלת מרבית האחריות. במקרה הזה, אחרי שהטלנו סנקציות כספיות, חל שיפור. במקרה הזה, אחרי שעשינו כל מיני מהלכים, ועדיין אנחנו נמצאים שמיד אחרי שישנה החלטה על הרחבת מפגשים, פתאום יש כאוס שילד לא מוכן להיפגש עם אבא במעבדה של פסיכולוג...הטרמינולוגיה שהגברת מדברת עליו שוכחת מי השחקן המרכזי בסיפור הזה – הילדים...הגברת מתעלמת לגמרי מהאינטרס של הילדים שלך, זה זמן קריטי מבחינתם. עו"ד קניר אומר איבדנו את ד', בית המשפט לא משתמש במושגים מרחיקי לכת, אבל אין ספק שנגרמה פגיעה קשה מאוד. אתם רואים את המקרה הספציפי שבפניכם. היתרון שלנו הוא זווית הראיה, אנחנו יודעים שילדים הולכים כמו דומינו אחרי האחים הגדולים שלהם..."

19. כעת נפנה להחלטות בית משפט קמא אשר חזרו ובאופן עקבי על העמדה לפיה על האם לחדול מהתנהגותה והתנהלותה הפסולה בטרם ייגרם נזק בלתי הפיך לקטינים. כמו כן, משום אותו חשש של ביטול מפגשים עם האב ע"י האם, מצא לקבוע כי זה יגרור אחריו חיוב האם בהוצאות כספיות וחייבה להגיע באופן סדיר למפגשים עם גורמי המקצוע.

20. ביום 21.1.2018 דחה בית משפט קמא את בקשת האם לביטול צו עיכוב יציאה מהארץ בהתייחס לקטינים ד' ו-ג' לטובת השתתפות בכנס. בגדרי החלטתו כתב בית משפט קמא את הדברים הבאים הרלוונטיים לענייננו:

"לטעמי, בעת שבית המשפט שוקל האם להתיר יציאתם של הקטינים לחו"ל, עליו להביא בחשבון, בין יתר השיקולים, את הנזק שעלול להיגרם לקשר שבין הקטינים להורה הנוותר בישראל. מדובר בשיקול מהותי. במקרה בפני, החשש כי האם לא תשיב את הקטינים לישראל, אמנם קטן יחסית, וניתן להפחיתו באמצעות הטלת בטוחות מתאימות. שיקול נוסף, נוגע לעובדה כי הקטינים יעדרו ממסגרות החינוך לתקופה משמעותית של 15 יום לפחות, ובמקרה רגיל, דומני כי ניתן היה להשלים עם כך...

...לעומת זאת, מצב הקשר בין הקטינים לאב כיום רעוע מאוד, עד כדי כך, שהבן ד' אינו מסכים להיפגש עמו מעבר לשעתיים בשבוע, את הבת א', כמעט שלא פוגש האב עקב טענת האם לצורך בהנקה, וגם הבת ג', נתונה להשפעה מצד גורמים רבים, וגם אצלה ניתן לראות פגיעה וחשש מפני החמרה. להתרשמותי, כל ניתוק והפסקת קשר, עלול להביא לפגיעה ולהמשך התדרדרות הקשר עד כדי נתק ממש. יש להביא בחשבון כי מדובר בנסיעה שלישית של האם עם הקטינים במהלך שנה אחת, ומנגד את העובדה כי עקב הקשר הרעוע, ומגבלות המוטלות על ידי האם [בנוגע ל- א'], האב אינו יכול לצאת עם הקטינים לחופשה ממושכת בדומה לאם, ונסיעה נוספת, בתוך פרק זמן כה קצר, עלולה להביא להעצמת כוחה והגדלת השפעתה של האם על הקטינים, השפעה אשר עד כה התגלתה כבלתי תורמת לקשר, וזאת בלשון עדינה...

...מכל החומר שבפני עולה בבירור כי למרבה הצער, המבקשת אינה מגלה כל הבנה לחשיבות הקשר שבין הקטינים לאביהם, ולאחריות המוטלת עליה לשימור שיפור וחיזור הקשר כאמור. לטעמי, מתן היתר לנסיעת הקטינים ד' ו- ג' כמבוקש, עלול לפגוע פגיעה של ממש בקשר בינם לבין האב, ואף לנזק בלתי הפיך, כך ממש. לטעמי, וכעולה מהחומר שבפני, מדובר באב טוב ומיטיב לילדיו, אשר מוכן לעשות כל הנדרש לשם חיזוק ושיפור הקשר עם ילדיו. לא התרשמתי כי האב מהווה סיכון כלשהו לקטינים, אינו מבין את חשיבות הקשר בין הקטינים לאם, או שהוא פועל בדרך כלשהי לפגוע בקשר כאמור, והראיה כי מאז תחילת ההליכים לא אירע אף מקרה בו סרבו הקטינים לשוב לאמם. דומני כי הפעולה הנכונה שיש לבצע, בנסיבות המקרה, הנה בניית תכנית טיפולית, בסיוע גורמי המקצוע, ובמסגרת, בתקופת העדרה של האם מישראל, יתקיימו מפגשים מורחבים ופעולות טיפוליות בין האב והקטינים, לשם שיקום וחיזוק הקשר שבין האב לקטינים" (ההדגשה אינה במקור).

21. ביום 13.5.2018, במסגרת אישור בקשת האפוטרופא לדין מיום 26.4.2018 להורות על הפניית הטיפול במשפחה לד"ר ענבל קיבנסון בר און (להלן: "ד"ר קיבנסון"), למרות התנגדות האם, ציין בית משפט קמא את הדברים הבאים:

"...מאחר ועיקר הזמן נמצאים הילדים אצל האם, ועיקר הקושי הנו בקשר שבין הבן ד' לאב, לא ניתן להתעלם מתגובותיה החריפות של האם במסגרת בקשה זו, ומאמירות קשות הנאמרות על ידה כלפי האפוטרופא לדין, ואף כלפי גורמי הטיפול, תוך שהיא מתעלמת לחלוטין מחלקה ומהאחריות המוטלת עליה להליך הטיפול, לחידוש וחיזוק הקשר שבין האב ל- ד', ולאפשרות הקיימת לפגיעה בקשר שבין האב לבנותיו...אומר מפורשות כי לא מצאתי כל פגם בהתנהלות האפוטרופא לדין, וטענותיה של האם רק מחזקות את הרושם כי, למרבה הצער, טרם עלה בידי האם להפנים את חומרת המצב, ואת הקשר בין עמדותיה ודעותיה כלפי האב, למצוקתו של ד', לעובדה כי הוא "בחר צד", ולאפשרות כי מצוקה זו תזלוג ותחלחל גם לבנות ג' ו- א'. יש לזכור כי

בתיק זה, למרות גילם הצעיר של הקטינים, למרות העובדה כי עיקר הזמן מבליים הילדים אצל האם, ולמרות הריחוק הגיאוגרפי, לא נקבעה משמורת הילדים בידי האם" (ההדגשה אינה במקור).

22. ביום 24.7.2018 דחה בית משפט קמא את בקשת ההורים להתיר יציאת הקטינים מישראל, תוך קבלת בקשת האב להרחבת זמני השהות של הבנות במהלך תקופת הקיץ וגם לאחר סיומה. בהחלטה נכתבו הדברים הבאים: "מאז ניתנה החלטתי לפיה על הצדדים לפעול לקבלת טיפול, מטעמים שונים, הקשורים בשני הצדדים, התכנית הטיפולית לחזוק הקשר בין האב לבנו ד', מצויה רק בראשיתה... לא זו בלבד שלא מצאתי שהקשר בין הקטינים [ובפרט הבן ד'], לאב, השתפר מאז חודש ינואר, אלא, שלמרבית הצער, דומני כי חלה התדרדרות והמצב אף החמיר [כך גם ע"פ טענות האם בתגובתה לבקשה ליציאת האב מישראל]. להתרשמותי, והדברים נאמרים בצער רב, האם עדיין אינה מפנימה כלל את חשיבות הקשר שבין הקטינים לבין האב... מהנספחים שצורפו על ידי האם לתגובותיה, עולה כי היא מדובבת וחוקרת את הילדים, לאחר חזרתם מביקור אצל האב. האם עושה שימוש במידע המתקבל לשם "איסוף ראיות", כנגד האב, ואף פונה לצדדי ג' לשם "חיזוק" אותו מידע... הטענה של שימוש בכח מצד האב כלפי הקטינים, חוזרת פעם אחר פעם בטענותיה של האם. תגובתה של הגנת, מעידה כאלף עדים כי מדובר בטענת סרק, שנטענה ונועדה, כך לכאורה, למטרות זרות, כולל פגיעה ישירה במעמדו של האב, כך גם בעיני הגנת, וגם בעיני גורמים נוספים ואף מצד בית המשפט אליו מוגש החומר. אין כל ספק כי למעט במקרים חריגים וקיצוניים, בהם מתעורר חשש ממשי או סיכון לשלומם של קטין, על הורים להימנע לחלוטין מלדוּבב ולחקור את ילדיהם, לגבי פרקי הזמן בהם הם מצויים אצל ההורה האחר. במקרה דנן, מוכיחה האם פעם אחר פעם, כי היא חוקרת את הקטינים אודות זמני השהות אצל האב, ופוגעת בהם אגב כך. חמור מכך, האם עושה שימוש במידע המתקבל [אשר מהימנותו מוטלת בספק], אל מול גורמים חיצוניים, מביאה בכך בהכרח לפגיעה במעמדו של האב למול גורמים אלו, ובכך מעצים וגדל הנזק שבעתים... יש לציין כי מאז החלו ההליכים בתיק זה, בחודש דצמבר 2016, לא נתנה האם את הסכמתה להרחבת המפגשים בין האב לילדיו, ולו פעם אחת. כל הרחבת זמני שהייה כאמור, היתה כרוכה בהחלטות שיפוטיות שנכפו על האם. להתרשמותי, הוכיחה האם במעשיה כי היא אינה מאמינה בקשר בין האב לילדיו, וסבורה, כך למרבה הצער, כי טובתם לנתק ממנו – ממש כך. אינני סבור כי יש מקום ליתן יד להתנהלות מעין זו, ודומני כי על בית המשפט לומר את דברו בקול ברור וצלול, כי טובתם של ילדים הנה לקשר עם שני הוריהם, והורה שאינו מסוגל להבטיח קיומו של קשר בין ילדיו להורה האחר, אינו מתאים – ממש כך – לשמש הורה משמורן – על כל המשתמע מכך" (ההדגשה אינה במקור).

23. בהחלטת בית משפט קמא מיום 21.2.2019 אשר דחתה בין היתר את בקשת האם לביטול מינוי ד"ר קיבנסון שמונתה לשם בחינת הניכור ההורי (להלן: "ד"ר קיבנסון") וגב' אורית פרידמן – מטפלת משפחתית מוסמכת (להלן: "גב' פרידמן") כמומחיות מטעם בית משפט קמא נאמר כדלקמן: "המקרה שבפנינו חריג ואינו רגיל. במספר החלטות קודמות שניתנו על ידי הבעתי דעתי לפיה, למרבה הצער, האם אינה מכירה בחשיבות נוכחותו של האב בחיי הילדים ופועלת, בין במישורין ובין בעקיפין, בין במודע ובין באופן בלתי מודע, על מנת לפגוע בקשר. הדברים, לטעמי, עולים כדי ניכור הורי קשה. מזה למעלה משנה הקשור בין האב לבן ד' כמעט שאינו קיים, וכפי שציינתי בעבר קיים חשש ממשי כי מצוקתו של הבן ד' תזלוג ותשליך גם על הקשר

שבין האב לבנות ג' ו- א'...עולה כי הגשת הבקשה בעיתוי הנוכחי אינה עולה בקנה אחד עם חובת תום הלב. להתרשמותי, וכעולה מהשתלשלות הדברים שפורטה לעיל, הטעם בגינו הוגשה הבקשה, הינה קביעת המומחית כי האם אינה משתפת פעולה עם ההליך הטיפולי, חששה של האם מפני הסנקציות שיוטלו בגין חוסר שיתוף הפעולה, אשר מצטרף לעמדתה הכללית לפיה הקשר בין הקטין, ד', לאביו אינו לטובת הקטין...שקלתי בכובד ראש, האם יש מקום לקבל את עמדת גורמי הטיפול, ולהורות על קביעת משמורתם הזמנים של הילדים אצל האב. מחד גיסא, דומני כי ניתנו בידי האם די והותר הזדמנויות להוכיח את שיתוף הפעולה מצידה, והעובדה כי עד כה ההליך הטיפולי טרם נשא פרי, מונחת בעיקר לפתחה, ומדבר בעד עצמה. אינני מוציא מכלל אפשרות כי האם מאמינה בלבד שלם בכנות דבריה, ואין היא פועלת במזיד ובכוונה...ואולם, לטעמי אין הדבר מספיק, ודומני כי כיום, עלינו לבחון את תוצאות ההליך הטיפולי מנקודת ראות של "השורה התחתונה", קרי – האם באפשרותה של האם לגרום לתוצאה הטיפולית המתבקשת – חידוש הקשר, וככל שלא, יש אכן לשקול נקיטת אמצעים דרסטיים...הגעתי לכלל מסקנה כי יש מקום לאפשר פרק זמן נוסף, קצר, לתקופה של כחודש וחצי, של טיפול אינטנסיבי, במהלכו יבחנו כלל הנתונים, כולל אפשרויות נוספות. בסיום תקופה זו, ככל שלא יחול שיפור משמעותי בקשר בין ד' לאביו, ישקול בית המשפט שימוש בכלים עליהם הצביעה ד"ר קיבנסון, כולל השתתפות ב"סדנת חידוש קשר" וקביעת משמורת הקטינים בידי האב ולו באופן זמני" (ההדגשה אינה במקור).

24. בהחלטה מיום 11.4.2019 אשר באה בהמשך לעדכון שהוגש על ידי המטפלת הגב' פרידמן לגבי התנהלות המפגשים בין האב לבין הבן ד' נקבע כדלקמן: "דומני כי האם עודנה ממשיכה וגורמת לניכור קשה בין ד' לאביו, ולמרבה הצער, אינה מפנימה את חובתה לעודד ולחזק בקשר כאמור. דומני כי הגיע העת לשקול השתתפות סנקציות משמעותיות על האם על מנת לגרום לה לשנות התנהלותה..." (ההדגשה אינה במקור).

25. ביום 15.5.2019 ניתנה ההחלטה נשוא בקשת רשות הערעור, אשר קבעה את משמורתן הזמנית של ג' ו- א' בידי האב, כאשר הדברים שנכתבו במסגרתה מהווים המשך ישיר להחלטותיו הקודמות של בית משפט קמא: "...למרות מספר רב של הזדמנויות, והתראות שניתנו לאם, אינני סבור כי חל שינוי כלשהו באופן התנהלות האם. כפי שנקבע בעבר, גם על ידי וגם על ידי אחרים, תפקידו העיקרי של ההורה המשמורן הינו לוודא קיומו של קשר תקין בין הילדים לבין ההורה האחר. בהעדר צידוק כבד משקל להעדר קשר, ספק רב אם אותו הורה מתאים לשמש כהורה משמורן...במקרה זה, הוכיחה האם במעשיה ובמחדליה, כי היא אינה מסוגלת לדאוג לקיומו של קשר כאמור. מנגד, לא התרשמתי כי קיים קושי כלשהו בקשר שבין הקטינים לאם, או כי האב פועל בדרך כלשהי כדי לפגוע או לסכל קשר זה. מאז תחילת ההליכים בפניי, לא מצא כל מקרה שבו סירבו הקטינים להיפגש עם האם. יש להביא בחשבון כי אנו מצויים לקראת סיום שנת הלימודים, והחלטה בעניין זה נכון שתתקבל מוקדם ככל האפשר על מנת שניתן יהיה לערוך כלל הסיידורים הדרושים לקראת שנת הלימודים הקרובה...מקובלת עליי קביעת גורמי הטיפול, אשר תואמת את התרשמותי, לפיה המשך שהייתה הקטינים בסביבת האם ובני משפחתה עלולה להמשיך ולחבל בקשר שבין הבנות לבין האב, לפיכך סבור אני כי יש מקום לצמצם, במידה מסוימת, את מסגרת המפגשים שבין הבנות לבין האם...מצבו של ד' אכן קשה מאוד, עד כדי כך שגורמי הטיפול נאלצו, בשלב זה, להרים ידיים ולאפשר בחינת אלטרנטיבות נוספות...תשומת

לב האם, כי במידה ויובאו בפניי נתונים נוספים המעידים על פגיעה בקשר שבין הבנות לבין האב, אשקול להורות על צמצום נוסף של מסגרת המפגשים" (ההדגשה אינה במקור).

26. עינינו הרואות כי לאורך מרבית החלטותיו של בית משפט קמא הוא נתן דעתו לכך שהאם פוגמת, בין במישרין ובין בעקיפין, בקשר שבין האב לבין ד' ובהתקדמות ההליך הטיפולי. כמו כן הביע בית משפט קמא חשש כבד מההשלכות האפשריות, קצרות וארוכות הטווח, על הקשר שבין האב לבין הקטינות ג' ו-א'.

אמנם, בתחילת ההליכים נמנע בית משפט קמא מליתן הוראות בדבר קביעת משמורת הקטינים אצל האב, והעניק לאם הזדמנויות חוזרות לתקן דרכיה תוך שהוא אט אט מטיל עליה סנקציות מרוככות במטרה לגרום לה לחדול מהתנהגותה הפוגעת. לאחר שכלו כל הקיצין והאם לא חדלה מהתנהגותה הפוגעת וזו הלכה והתעצמה ובכך הוכיחה באופן ברור כי היא אינה מסוגלת לדאוג כי יתקיים קשר תקין בין האב לבין ילדיו, ואף גורמת להרעה בקשר ביניהם, קבע בית משפט קמא בבחינת מוצא אחרון כי אין מנוס מלהורות כי המשמורת הזמנית על ג' ו-א' תהא אצל האב, לאור הסיכון הממשי בניתוק הקשר בין האב לבנותיו כפי שארע עם בנו ד', ומשעדיף כי הדברים יעשו כעת – עוד בשלב המקדמי, בטרם תחל שנת הלימודים הבאה.

27. החלטה זו התקבלה גם על רקע חוות הדעת המקצועיות ותסקירים של עו"ס אשר דווחו על הסתה ברורה של הקטינים ע"י האם כלפי האב, לא רק ביחס לקטין ד' אלא גם ביחס לקטינות, באופן השומט את הקרקע תחת טענת האם לפיה ההחלטה על המשמורת ניתנה ללא בחינה מוקדמת של הקשר המתקיים בין האב לבין הקטינות.

28. אומנם למקרא חלק מהתסקירים יכול ויתקבל הרושם כי נעשו מאמצים ע"י האם לטובת קיום הקשר בין האב לבין הקטינות ושיקום הקשר עם ד', אולם אין די באותם פרקי זמן קצובים קצרים וחולפים, אשר מיד לאחריהם חזרה האם לסורה, כך על פי הדיווחים. וכך נאמר בחלקם:

- בתסקיר משמורת וזמני שהות מיום 19.3.2017 נכתב כדלקמן: "הסדרי השהות והמעברים של הילדים בין ההורים, להערכתנו, ממשיכים להיות כר פורה להתחשבות ולמאבק בין ההורים ומשפיעים רגשית על מצב הילדים, ובעיקר הבן, הגדול, ד'... להערכתי, אין ספק כי במצב זה הילדים כלואים בקונפליקט נאמנות קשה בין הוריהם... בביקור הבית שנערך בבית האם לתצפית אינטראקציה אם-ילד התרשמתי מקשר טוב, וקרוב בין ד' לאמו... בביקור הבית אצל האם התבטא ד' בפני במפורש ואמר כי אינו רוצה לישון אצל אבא וכי גם ג', אחותו, לא תלך כיוון ש"היא איתו". כאשר שאלתי איך היה לו בביקור של אבא אתמול באזור ***** אמר: "היה כיף". הסיטואציה של שיחה בנוכחות האם בבית האם לא אפשרה העמקה בסוגיה זו... גם אם בפועל האם עושה ניסיון כן לסייע לילדים לשהות עם אביהם, עצם היותה טעונה רגשית ואמביוולנטית כלפי האב מחלחל באופן מודע ובלתי מודע למסרים הבלתי מילוליים המועברים לילדים... קושי הנפרדות בקשר אם-ילדים: הצד המעכב במסירותה של האם כלפי הילדים הוא הטוטאליות בתפיסתה של התפקיד האימהי. במערכת הזוגית-הורית, מתקשה לתת מרחב ומקום לדמות ולתפקיד האב. מתקשה לסמוך על האחר, חרדה לילדיה ונוטה לפרש סיטואציות יומיומיות כמסכנות ומסוכנות ובצורה חד – צדדית עם קושי בהתבוננות ודיאלוג לגבי פרשנות

נוספת או אחרת של המציאות מלבד נקודת מבטה...בשיחותנו האם העלתה חוסר אמון בטיפול ובגורמי טיפול... (ההדגשה אינה במקור).

- בדיווח העו"ס לסדרי דין מיום 16.7.2017 נכתב כדלקמן: "להערכתנו הברורה, הקושי של הילדים הוא מעצם היותם במרכז של קונפליקט בעל עוצמה גבוהה ביותר, קונפליקט אינטנסיבי שאינו נרגע...יש לציין שד', על אף החלטת השופט שאימצה את המלצות התסקיר, אינו מקבל עדיין את העזרה והתמיכה הטיפולית לה הוא זקוק. זאת, למרות שנקבע והוסכם על מטפל בתחנה לילד ונוער, האם עדיין לא מצליחה לגרום לטיפול להתחיל..." (ההדגשה אינה במקור).

- בעדכון העו"ס מיום 31.12.2017 נכתב כי: "...הסירוב של ד' להיות בקשר עם א' מדאיג ומשפיע במסריו גם על ג' ו- א'. אין לי ספק שבתוך המציאות המתוארת מדובר בילדים שנמצאים ברמת סיכון גבוהה להתפתחותם הרגשית התקינה..." (ההדגשה אינה במקור).

- בהצגת עמדת העו"ס ביחס לסוגיית הטיפול במשפחה מיום 10.5.2018 נכתב כדלקמן: "מאחר וליוויי את המשפחה תקופה ארוכה מתחילת ההליכים אני יכולה להעיד רק מהתנסויות הישירה והתרשמותי המקצועית. הייתה עדה לתהליך של הסלמה ודמוניזציה בתפיסת האם את האב. אם בתחילה התייחסה אליו כאב בעל מסוגלות פחותה משלה, עם קושי להיות קשוב ומכוון לצרכים הרגשיים והפיזיים של הילדים. עם הזמן התפתחה התפיסה שלה כלפיו בשיחותנו לאב "מסוכן", "מזיק", מכה, ומתעלל. די בעמדה ותפיסה הורית זו המחלחלת בתהליכים קוגניטיביים, רגשיים ובלתי מודעים ומודעים בהתקשרות האם עם ילדיה ובמיוחד ד' בכדי לתרום להחרפה במצב של סרבנות קשר ולהתבססות מצב של ניכור הורי..." (ההדגשה אינה במקור).

- בדיווח של גב' פרידמן מיום 2.10.2018 נכתב כדלקמן: "רמת האיבה ההדדית החשדנות ותחושת הזעם, חדרה לתוך המרחב ההורי ומשתקפת בהתנגדותו הנחרצת של ד' לקיים כל קשר עם אביו...מדובר במקרה קשה ביותר של ניכור הורי אשר לצערי האם אינה רואה את חלקה בהתנהגותו של בנה ואינה לוקחת אחריות על חלקה בסרבנותו של ד' להיפגש עם אביו...עד כה נפגשתי עם ד' לשלושה מפגשים, שוב עקב הקושי לתאם עם האם מפגשים, הצעתי לה שהאב יביא את ד' לפגישות עמי, לדבריה ד' אינו מוכן לכך, בשיחה שקיימתי עם ד' בנושא אכן סירב, למרות שאני מתרשמת כי השפעתה של האם על החלטותיו של ד' גדולה ביותר ולכן אם עמדתה בנושא תהיה ברורה יהיה שנוי בעמדתו של ד'...אני מתרשמת כי ד' נמצא במצוקה גדולה ביותר אשר מתבטאת במחיקת דמותו של האב..." (ההדגשה אינה במקור).

- בעדכון מיום 7.11.2018 של ד"ר קיבנסון נכתב כדלקמן: "לטענת המטפלת אין כל שיפור ביחס הבן לאביו זאת למרות פרקטיקות הוריות תקינות של האב וניסיונותיו החוזרים ונשנים לקשר חיובי. תהליכי חידוש קשר במצבים מסוג זה מראים כי כאשר ההורה הדומיננטי, קרי האם בתמ"ש זה, מפעיל סמכות הורית, מעביר מילולית מסר ברור בדבר חשיבות נוכחות האב בחיי הילד, מציב סנקציות ברורות כלפי הילד במצבים בהם ילדו אינו משת"פ וממרה את סמכותו, ותומך בפועל בקשר עם ההורה האחר ולא רק באופן דקלרטיבי, הרי שיש הפחתה ניכרת בסימפטומים וקיים לאלתר שינוי חיובי בהסדרי הראייה ובמתכונת רחבה יותר..."

- בדיון מיום 20.2.2019 ציינה ד"ר קיבנסון את הדברים הבאים: "...יש כאן 3 ילדים ואם נמקד במרכז הבמה את הקשר עם ד', השאלה אם זה לא יפגע בקשר של האבא עם הבנות – אני אומרת שאני מסכימה עם בית המשפט ששלושת הילדים הם בסיכון. יש תופעה שנקראת "הדבקה" – ילדים נדבקים משום שזה תהליך של זריעת פחד ואימה כלפי אבא והסכנה היא ממשית לכולם..."
- בדיון מיום 20.2.2019 ציינה עו"ד ביטון – האפוטרופוס לדין כדלקמן: "...אתייחס לגבי הבנות – ביום שני האחרון פגשתי את הבנות אחרי ששנה לא פגשתי אותן כי התקיים קשר יחסית טוב לפי החלטת בית משפט אבל בחודש האחרון קיבלתי התרשמות של האבא ש- ג' שוב מתחילה לדבר בצורה שככה מאוד מעוררת דאגה לגבי הקשר שלה איתו, וכשילדה אומרת לאבא שהמשאלה שלה שיאפשרו לה לאהוב אותו, זה צריך לעורר אצל כולנו המון סימני שאלה. אני הסתכלתי על האב מוציא אותה מבית ספר, ואיך היא ניגשת אליו ואיזה קשר הם מקיימים, שוחחתי איתה לבד והיא אוהבת מאוד את שני הוריה, היא רוצה לקיים קשר עם שני הוריה..." (ההדגשה אינה במקור).
- בדיון משלים מיום 14.4.2019 של ד"ר קיבנסון נכתב כדלהלן: "במפגשי עם ההורים נראה כי אין כל שינוי בעמדותיה של האם כלפי תהליך חידוש הקשר של בנה עם האב. האם מגיעה למפגשים תוקפנית, חסרת וויסות (צועקת, קוטעת את דברי האב ואת דבריי), פרשנויותיה מייחסות לאב כוונות זדון בלבד ובהקשר זה גם לאנשי הטיפול...לטעמי, התנהגותה של האם עוינת, מוצפת זעם וכעס בעיקר על כך שבימ"ש אישר את התוכנית הטיפולית להרחבת המפגשים של הבן עם אביו. לכאורה האם מציינת כי היא תומכת בחידוש הקשר, אולם אין קשר בין אמירותיה לאפקט הזועם, המתנגד והשלילי כלפי התהליך...לאור החשש הכבד כי מצבו של הקטין מתדרדר במסגרת חייו הנוכחית וכי הוא נתון לסיכון ממשי אבקש כי כבודו יורה לשילובה המיידי של עו"ס לחוק הנוער אשר תזמן ועדה דחופה לתכנון ולטיפול...אבקש עוד להוסיף כי במצב הנוכחי, אין לדעתי כל היתכנות לטיפול בניכור, כאשר הילד נמצא בסיכון למצבו הנפשי בבית האם...להבנתי המקצועית, כמי שמלווה שנים ארוכות ילדים בסיכון, אני סבורה שיש דחיפות להוצאת הילד מבית האם, אף בלתי קשר לסוגיית הניכור, וזאת מפאת האקלים הפתולוגי בו הוא חי מרבית שעות היממה שהנו מסוכן לבריאותו הנפשית..."
- בעדכון מטעם גב' פרידמן מיום 22.1.2019 נכתב כדלקמן: "לצערי מערימה האם קשיים כבר לגבי שני המפגשים אשר אמורים להתקיים השבוע...לצערי לא השכילה להבין שגם ללא החלטה מפורשת יש להמשיך את התהליך באופן יזום על ידה על מנת ליצור רצף מול ד'..."
- בעדכון מיום 27.1.2019 נכתב כי: "ד' לא נפגש עם האב מזה שלושה שבועות, אני רואה בחומרה רבה את התנהלותה של האם אשר בוחרת להפר החלטות בית משפט, ולא לשתף פעולה עם המומחיות של בית המשפט".
- בהמשך ובעדכון מיום 4.2.2019 נכתב: "לצערי כאמור אין שיתוף פעולה מצד האם, זאת לאחר תקופה בה ניכר היה כי חל שינוי בעמדתה והיא משתפת פעולה".
- בעדכון מאוחר מיום 26.3.2019 נכתב כדלקמן: "מבקשת מבית המשפט להטיל סנקציות כספיות על כך שהמפגשים לא התקיימו באופן משמעותי. כמו כן מבקשת מבית המשפט להבהיר לאם כי התקיימות המפגש מותנית בקיום המפגש במלואו, וכאשר ד' יושב ונוכח במהלך המפגש ולא ניתן לצאת ידי חובה בהבאתו והכנסתו לקליניקה או לביתו של א' בלבד".

29. עינינו הרואות, כי לנוכח השתלשלות העניינים במקרה דנן; ההחלטות שניתנו במהלך של כשנתיים אשר קבעו, הלכה למעשה, עוד לפני ההחלטה נשוא דיונו, כי האם חיבלה בקשר שבין ד' לבין אביו, כי גרמה לניכור ההורי וכי עולה חשש לפגיעה דומה אצל הקטינות; מהלך הדיונים כעולה מפרוטוקולי הישיבות שנערכו בנוכחות הצדדים וגורמי המקצוע; התסקירים וחוות הדעת, כולם מצביעים על התנהגות שאינה תקינה מצד האם ואי שיתוף פעולה עם גורמי הטיפול ולמעשה אי הפנמת החשיבות בהליך הטיפולי עצמו בכל הנוגע ל- ד' ולניכור ההורי המתקיים כלפי אביו, בשילוב הבעת דעה מצד גורמי המקצוע על כך שאותה התנהגות מתחילה להשפיע גם על הקטינות וניצניה כבר נראים בשטח.

על כן, לא היה מנוס, ויש לומר אף היה מחובתו של בית משפט קמא ליזום צעדי חירום ולהורות על העברת הקטינות לאביהן, ויפה שעת אחת קודם. צעד זה נועד למנוע התדרדרות הקשר בין הקטינות לאביהן, בדומה לניכור ההורי הקיצוני במקרה של ד', ומבכר את הפתרון בדמות סעד זמני המקיים בצורה מיטבית את עקרון "טובת הקטין", על פני זכות בעל דין לחקור את העדים המומחים. על כך נסיף כי סמכויותיו של בית משפט לענייני משפחה בדונו בסעד זמני היא רחבה ביותר, גם בשים לב להוראת סעי' 8 לחוק בית המשפט לענייני משפחה המאפשר לו לנהוג בדרך הנראית לו הטובה ביותר לעשיית משפט צדק.

אף שדי באמור כדי לדחות את בקשת רשות הערעור, אתייחס בבחינת למעלה מן הצורך, לטענות האם, ביתר פירוט.

30. אציין תחילה, כי לשיטת האם, מצבו של ד' כלל לא התדרדר והוא לא סובל מבעיות כלשהן. לחילופין טוענת האם שהדבר עומד רק לפתחם של האב, המומחים ובית משפט קמא (סעיפים 9-12 לבקשת רשות הערעור).

31. מבלי לקבוע מסמרות לעניין תרומתה של האם, הגם שהראיות וחוות הדעת המקצועיות רואות בה הגורם הבלעדי לכך, ולמצער, המכריע, אציין כי עמדתה המתנערת מכל אחריות למצבו של ד' אשר נחזה להיות חמור ביותר כעולה מעמדותיהם של כלל מומחי בית משפט קמא, ומעבירה את כלל האחריות לשכמם של האב ובית משפט קמא, מקשה על התהליך הטיפולי ואינה תורמת לשיפור מצבם של הקטינים הדורש התגייסות של שני ההורים מתוך רצון והבנה לכך שהשינוי, אף אם אינו לרוחם, נחוץ למען טובת הקטינים והתפתחותם התקינה.

32. אפנה עתה לטענותיה המרכזיות של האם כנגד החלטת בית משפט קמא.

הסבירות כי ההחלטה תשתנה לאחר קיום הליך הוכחות:

33. בתחילה טענה האם כי ככל שהכרעת בית משפט קמא תישאר על כנה, היא לא עתידה להשתנות בסוף ההליך. לשיטתה, לא סביר כי לאחר שבית משפט קמא הורה על העברת המשמורת לאב ועל רישום הבנות לבית ספר בסביבת מגוריו ב** ****, הוא יחליט לאחר קיום ישיבת ההוכחות (באמצע שנת הלימודים) על החזרת הקטינות לבית ספר בסביבת מגוריו האם – ***** , אף אם האם תציג בפניו ראיות ונימוקים משכנעים.

34. יש לדחות טענה זו משהיא חותרת תחת הסמכות ליתן סעד זמני, המוסדרת ומתאפשרת על פי הדין, כאשר ניתן לפנות לסעדים אלה באותם מקרים מתאימים, והם עומדים לרשות בית משפט מקום ונסיבות בעלי הדין והקטינים מצדיקות התערבות מקדימה של הערכאה לפניה הם מתדיינים. אין צריך לומר שבשיטת המשפט שלנו סעדים זמניים של קביעת משמורתם הזמנית של קטינים אצל הורה אחד, העברתה מהורה אחד למשנהו או חלוקת זמני שהות וקביעת מרכז חייהם או מוסדות החינוך תוך כדי ניהול ההליך המשפטי, ניתנים באופן תדיר, והם תפסו אחיזה בסכסוכי משפחה המערבים את ענינם של קטינים. אמנם, אין להקל ראש בקושי הכרוך בהעברת הילדים ממסגרת חינוכית אחת לאחרת, טרם שמיעת ההוכחות, ולאפשרות כי בסוף ההליך יהא צורך בהחזרתם להורה ממנו הועברו, אולם ככל שמעבר זה מתחייב על פי המבחנים המקובלים לשם מתן סעד זמני, וכאשר מאזן הנוק נטה לטובת ביצוע מעבר כזה המקיים אחר עקרון "טובת הקטין" המצוי בראש סדר העדיפויות של בית המשפט לענייני משפחה, הרי שכאמור, אין להירתע ממתן סעד זמני זה.

35. המשיכה וטענה האם כי לא הורם הנטל לסתירת חזקת הגיל הרך הקבועה בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962, הקובעת כי בהיעדר נסיבות מיוחדות תימסר המשמורת הפיזית על ילדים עד גיל 6 לידי האם. מלבד העובדה כי אין ממש בטיעון זה, סבורני כי די בהשתלשלות האירועים שתוארה לעיל כדי להרים את הנטל לסתירת חזקת הגיל הרך.

36. להרחבה בנושא חזקת הגיל הרך ובקולות הנשמעים לשם צמצום תחולתה, אפנה לדוח "הוועדה הציבורית לבחינת ההיבטים המשפטיים של האחריות ההורים בגירושין" בראשות פרופ' דן שניט, תזכיר חוק הורים וילדיהם, התשע"ב – 2012, והצעת חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות (תיקון – שינוי חזקת הגיל הרך) התשע"ז – 2017, פ/4212/02, ראה האמור בבע"מ 919/15 פלוגי נ' פלוגית עמ' 43-41 [פורסם במאגרים המקוונים] [פורסם בנבו] (19.7.2017).

החלטות שניתנו בתיקי משפחה אחרים:

37. בהמשך ביקשה האם להסתמך על קביעת כב' השופט ח. שרעבי מבית המשפט המחוזי בחיפה ברמ"ש 63092-10-18 [פורסם בנבו] וביקשה להיבנות ממנה.

38. מלבד העובדה כי מדובר במקרים בעלי מערכת נסיבות שונה, אציין כי באותו מקרה נפסק כי טרם נקייטת הצעד הקיצוני של הוצאה ממשמורת האם היה על בית המשפט להתרות באם ולהזהירה תוך מתן הזדמנות נוספת, וכי בעתיד ייתכן ותתקבל החלטה אחרת ככל שהאם לא תשכיל בהמשך לשתף פעולה עם ההליך. באופן דומה גם במקרה דכאן בית משפט קמא התרה באם כי תחדל מהתנהגותה והעניק לה מספר הזדמנויות לעשות כן, ורק בחלוף זמן רב הנמדד על פני כשנתיים, ומשלא חל שיפור בהתנהלותה, וחמור מכך, נראה לכאורה על פי דווחי אנשי המקצוע, המוחזקים בשלב זה ולצורך הסעד הזמני כמהימנים ונהנים מחזקת האובייקטיביות, חלה התדרדרות אצל ד', וגבר החשש כי גם הקטינות, ג' ו-א', יחוו תהליך של ניכור הורי כשם שהיה אצל ד'.

39. באופן דומה, לא ראיתי לקבל טענת האם אשר בקשה להפנות להחלטות שניתנו ע"י ערכאות אחרות אשר דחו את המלצותיה של ד"ר קיבנסון, ומשלא מצאתי כי ניתן להשליך מתיק אחד למשנהו.

40. ויודגש גם הפעם: עמדתה של ד"ר קיבנסון אינה עומדת בודדה, וקיימת תמימות דעים בין גורמי המקצוע השונים ביחס לנחיצות הסעד הזמני.

בחנית טובת הקטינות והעדר ייצוג במהלך הדיון שקדם להחלטת בית משפט קמא:

41. עוד לא ראיתי לקבל עמדת האם לפיה המומחים לא קבעו מהי טובת הקטינות וכי החלטת בית משפט קמא ניתנה לאחר שהתקיים דיון בו האם לא הייתה מיוצגת.

42. אומנם נכון הוא כי המומחים לא הגישו חוות דעת ותסקירים המתמקדים בקטינות, אולם הם מצאו לנכון להביע דעתם, לאורך פרק זמן ממושך, במסגרת אותם תסקירים ודיונים שנערכו בפני בית משפט קמא לפיה התנהלותה זו של האם ביחס ל- ד' מתחילה לתת את אותותיה גם ביחס לקטינות, ועל כן בדיונים האחרונים (ב- 2.5.2019 וב- 202.2019) הם המליצו, פה אחד, על העברת המשמורת של הקטינות לאב.

43. לא נעלמה מעיני העובדה כי האם לא הייתה מיוצגת בדיון מיום 2.5.2019 שקדם להחלטת בית משפט קמא, עם זאת התאפשר לה באופן חריג להשלים טיעוניה בכתב במועד מאוחר יותר, כך שככל והיו בפי בא כוחה טענות נוספות שלא נשמעו מפי האם, היה באפשרותו להשלימן בכתב לאחר הדיון, וכך אכן נעשה ביום 6.5.2019.

טענות כנגד מומחי בית המשפט:

44. עוד אציין כי לא ראיתי לקבל טענות האם בכל הנוגע למומחי בית המשפט, ביטול מינויים או פסילת חוות דעתם.

45. בפסיקה נקבע כי מינוי של מומחה מטעם בית המשפט נדרש כדי לעזור ולהאיר את עיני הערכאה השיפוטית בתחום המקצועי בו עוסק התיק ולתת לה כלי עזר בבואה לפסוק את הדין. המומחה המתמנה הינו "זרועו הארוכה" של בית המשפט וחוות דעתו זוכה למעמד מיוחד שכן מדובר במומחה ניטרלי נטול כל משוא פנים.

46. יפים לעניין זה הדברים שנאמרו בע"א 61/84 ביאזי נ' לוי, מב(1) 446 עמ' 467 (27.4.1988): "שופט אינו יכול להיות מומחה בכל נושא, ולכן, כאשר מתעוררת במשפט הנדון לפניו שאלה שבמדע או במקצועיות מובהקת, כמו קביעת דרגת נכות מבחינה רפואית או שומת מקרקעין או בדיקה בליסטית של כדור שנורה מכלי נשק, הרי רק טבעי הוא שקיימת הנטייה לקבל את חוות דעת המומחה, שנבחר לשם כך על ידי בית המשפט או באישורו, כקונקלוסיבית".

מאחר וחוות דעת של מומחה בית המשפט הינה בעלת מעמד מיוחד, בית המשפט לא ייטה לסטות ממנה אלא במקרים חריגים בהם היא לוקה בטעות בולטת או מנימוקים כבדי משקל.

ראה לעניין זה האמור בע"א 1240/96 חברת שיכון עובדים בע"מ נ' חנן רוזנטל, נב(4) 563 עמ' 568 (2.11.1998): "משממנה בית המשפט מומחה על מנת שחוות דעתו תספק לבית המשפט נתונים מקצועיים לצורך הכרעה בדיון, סביר להניח שבית המשפט יאמץ ממצאיו של המומחה אלא אם נראית לו סיבה בולטת לעין שלא לעשות כן. אכן עד מומחה כמוהו ככל עד- שקילת אמינותו מסורה לבית המשפט ואין בעובדת היותו מומחה כדי להגביל שיקול דעתו של בית המשפט. אך, כאמור, לא ייטה בית המשפט לסטות מחוות דעתו של המומחה בהעדר נימוקים כבדי משקל שיניעוהו לעשות כן".

47. מבלי לקבוע מסמרות ובטרם נחקרו המומחים על חוות דעתם אציין בזהירות הראויה כי מעיון בחוות הדעת לא עולה כי הן לוקות בטעות בולטת או כי קיימים נימוקים כבדי משקל המצדיקים סטייה ממסקנותיהם.

48. עוד ראיתי לדחות בהקשר האמור טענות האם לפיהן אין לד"ר קיבנסון את ההכשרה המתאימה כדי להביע דעה ביחס לניכור הורי, שכן היא אינה מומחית לפסיכולוגיה.

ראשית, עוד בהחלטה מיום 21.2.2019 אשר דחתה את בקשת האם לפסילת המומחית ד"ר קיבנסון וגב' פרידמן עמד בית משפט קמא על הקושי באיתור מומחה בתחום הניכור ההורי שהינו תחום מומחיות מורכב וקשה ביותר, ומעטים הם המומחים אשר מסכימים ליטול על עצמם טיפול במקרים אלו.

עוד עמד בית משפט קמא על כך שבהתאם לתקנה 258 י"ב (א) לבית המשפט סמכות רחבה להורות על מינוי מומחה אף שלא בהסכמת בעלי דין, בשילוב עם סעיף 8(א) לחוק בית המשפט לענייני משפחה המעניק לבית משפט קמא שיקול דעת רחב לשם עשיית משפט צדק. זאת בייחוד כאשר העו"ס לסדרי דין המליצה ביום 10.5.2018 על פניה לד"ר קיבנסון אשר נמנית על המומחיות היחידות בארץ בתחום הניכור ההורי.

לא זו אף זו, משבקשת האם לביטול מינוי המומחית ד"ר קיבנסון וגב' פרידמן נדחתה ביום 21.2.19 והאם לא בקשה להשיג עליה, אין היא יכולה כעת, במסגרת בקשת רשות ערעור נוספת ולאחר שהוגשו העדכונים השונים מטעם ד"ר קיבנסון, לשוב ולהעלות אותן טענות כנגדה אשר נדחו קודם.

49. שנית, מעיון בפרטי המומחית ד"ר קיבנסון נסיונה והכשרתה עולה כי היא משמשת בין היתר כראש המגמה להפרעות רגשיות ובעיות התנהגות בקרב ילדים ונוער באוניברסיטת חיפה וכי היא בעלת השכלה נוספת בעלת רלוונטיות לתחום אליו היא מונתה על-ידי בית משפט קמא.

כמו כן לא ראיתי לקבל טענת האם בנוגע לפסילת חוות הדעת מאחר והמומחית לא נפגשה עם ד'.

לטעמי המומחית אינה חייבת בכל מקרה להיפגש עם הקטין, רק כדי לחוות דעתה בקשר לעניינו, ומקובלת עליי העמדה כי ייתכנו מקרים בהם ניתן יהיה לחוות דעה אף ללא קיום פגישה, ובהקשר זה סיפקה המומחית הסברים אשר בשלב זה הם מהימנים לכאורה לפיהן: "אני נפגשתי עם ההורים. אני לא נפגשתי עם ד'. לא רציתי להכביד עליו בעוד דמות, שמדברת על אבא שלו

ומכניסה אותו למצב של נתק והחמרת ההתנגדות שלו... (עמ' 70 לפרוט' מיום 2.5.2019). כל נשכח כי לרשות המומחית עמדו תצפיותיהם של גורמי מקצוע אחרים לאורך תקופה.

וידגש: גורמי מקצוע רבים בדקו את ד' לאורך תקופה ונפגשו עמו תוך שהם נחשפו להתדרדרות שחלה במצבו ויחסו לאביו מתחילת ההליכים ועד היום. על כן סביר בעיניי כי ד"ר קיבנסון תייחס את המשקל המהותי והעיקרי להתרשמותם הבלתי אמצעית לאורך התקופה, שכן מטבע הדברים מינויה היה מאוחר יותר למינוי העובדים הסוציאליים ויתר המטפלים ב- ד'.

התוכנית הטיפולית:

50. בהמשך טענה האם כי היה על בית משפט קמא לקבל את המלצותיו הטיפוליות של הפסיכולוג אביב נוף ולא של "תוכנית ההתערבות" של ד"ר קיבנסון, אך מהעבר השני טענה כי "תוכנית ההתערבות" האלימה והשנויה במחלוקת שנמשכה רק חודש וחצי, לא הייתה יכולה לגרום לשינוי המיוחל אצל ד' מאחר ומדובר היה בתקופה קצרה.

ראשית כל האם טוענת דבר והיפוכו: מצד אחד כי מדובר בתוכנית שנויה במחלוקת שטוב שלא הייתה באה לעולם, ומנגד היא טוענת כי משך התוכנית אינו ארוך דיו וכי היא הייתה צריכה להתפרש על פני תקופה ארוכה יותר.

51. מעבר לכך וזה העיקר, ביום 4.3.2018 הודיע הפסיכולוג אביב נוף כי לא יוכל לשמש כגורם טיפולי במקרה הנדון, תוך שהוא ממליץ על גורמים טיפולים חלופיים. התנהלות האם לאחר הודעה זו והעובדה כי היא מיאנה לשתף פעולה עם הגורמים הטיפוליים החלופיים, בהתאם לתוכנית אותה התווה הפסיכולוג נוף, היא זו אשר הכשילה אותה.

וביתר פירוט;

בהתאם להמלצת הפסיכולוג נוף על גורמים טיפוליים חלופיים, מינה בית משפט קמא ביום 12.3.2018 את העו"ס הגב' אן מסד לשם מתן הדרכה הורית והתערבות המשפחתית (אשר הודיעה כי לא תוכל לשמש כגורם טיפולי ועל כן מונתה העו"ס הגב' הילה גינצבורג), ואת ד"ר חנה קמינר לצורך מתן טיפול פסיכולוגי פרטני לבן ד', כאשר נקבע כי הטיפול יינתן בהתאם לתוכנית המוצעת על-ידי המומחה ד"ר נוף כאמור בחוות דעתו מיום 14.2.2018. לאחר מכן ולאור הסכמת הצדדים ולבקשתם הועבר המשך הטיפול בהורים ובקטין ד', לידי מחלקת הרווחה במועצה האזורית חוף הכרמל – עו"ס לסדרי דין הגב' גליה טרומפר-ורדי.

52. לאחר שהטיפול עליו הסכימו הצדדים הופסק על ההתחלה, הורה בית משפט קמא ביום 13.5.2018 על מינוי ד"ר קיבנסון, זאת משום הדחיפות במציאת גורם טיפולי אחר וכדי למנוע נזק קשה ובלתי הפיך לקטינים. וכך ציין בית משפט קמא באותה החלטה:

"...אומר מפורשות כי לא מצאתי כל פגם בהתנהלות האפוטרופא לדין, וטענותיה של האם רק מחזקות את הרושם כי, למרבה הצער, טרם עלה בידי האם להפנים את חומרת המצב, ואת הקשר בין עמדותיה ודעותיה כלפי האב, למצוקתו של ד', לעובדה כי הוא "בחר צד" ולאפשרות כי מצוקה זו תזלוג ותחלחל גם לבנות ג' ו- א'. יש לזכור כי בתיק זה, למרות גילם הצעיר של הקטינים, למרות העובדה כי עיקר הזמן מבליים הילדים אצל האם, ולמרות הריחוק הגיאוגרפי,

לא נקבעה משמורת הילדים בידי האם... בחו"ד של ד"ר נוף מיום 15/2/18, מדגיש ד"ר נוף את הצורך במתן טיפול להורים ולבן ד', וכן מדגיש את אלמנט הזמן. לאחר קבלת חו"ד, נעשה נסיון למצוא גורם טיפולי פרטי, אשר יסכים לקבל את המשפחה לטיפול, ומסיבות שונות, הדבר לא צלח. המצב כיום הנו כי גורמי הרווחה "הרימו ידיים", ובאם לא ימצא גורם טיפולי אחר, ימשיכו הצדדים להתנהל ללא טיפול, דבר אשר בעיני גורם לקטינים נזק קשה ובלתי הפיך, אשר מחמיר מידי יום – כך ממש..."

53. ברם ד"ר קיבנסון ציינה כי אינה יכולה לקבל את המינוי עובר לחודש ספטמבר 2018, והצדדים הודיעו כי הם מסכימים למינוי הגב' פרידמן לשם התחלת הטיפול.

54. ביום 3.10.2018 הגישה הגב' פרידמן הודעת עדכון במסגרתה צוין כי מתקיים קשר רציף בינה לבין ד"ר קיבנסון ביחס לטיפול במשפחה. כמו כן דווח כי ד' מצוי במצוקה גדולה אשר מתבטאת במחיקת דמותו של האב, וכי למרות תפקודו הגבוה בבית הספר ובחוגים קיים חשש ממשי לעתידו ללא מתן טיפול הולם, ועל כן ביום 7.11.2018 הורה בית משפט קמא על העברת הטיפול במשפחה לד"ר ענבל קיבנסון ולאפשר לה להגיש המלצותיה.

55. ביום 8.11.2018 דיווחה ד"ר קיבנסון כי הטיפול טרם השיג את מטרותיו והמליצה כי בית משפט קמא יפעיל סמכותו על-ידי הטלת סנקציות כבדות בגין אי קיום המלצותיו ובמידת הצורך ינקוט צעדים חריפים יותר. במסגרת אותו דיווח היא חיוותה דעתה כי "...האם מתקשה לראות את חלקה בהשפעתה על התנגדותו של בנה, אינה לוקחת אחריות על מצבו של ד' והיא עסוקה פעמים רבות בהטחת האשמות כבדות כלפי האב... כאשר ההורה הדומיננטי, קרי האם בתמ"ש זה, מפעיל סמכות הורית, מעביר מילולית מסר ברור בדבר חשיבות נוכחות האב בחיי הילד, מציב סנקציות ברורות כלפי הילד... ותומך בפועל בקשר עם ההורה האחר ולא רק באופן דקלרטיבי, הרי שיש הפחתה ניכרת בסימפטומים וקיים לאתר שינוי חיובי בסדרי הראייה ובמתכונת רחבה יותר..."

56. לאחר שהמטפלות דיווחו על אי הגעה למרבית מפגשי הטיפול שנקבעו (23.1.2019, 27.1.2019 ו- 3.2.2019), הציגה ד"ר קיבנסון תוכנית התערבות למשך חודש וחצי שכוללת מפגשי הורים עמה, מפגשים עם המטפלת גב' פרידמן וחלוקת זמני שהייה. מעיון בתוכנית לא ברור מדוע זו כונתה על ידי האם "אלימה" ו"שנויה במחלוקת".

57. מכל האמור עולה כי אין האם יכולה להלין על כך שלא פעלו בהתאם לתוכנית הפסיכולוג נוף, מאחר והיא (בית משפט קמא נמנע בגדרי החלטתו מיום 13.5.2018 מלקבוע מי מההורים האשם הבלעדי בסיכול ההליך הטיפולי) הכשילה, או תרמה ממשית להכשלת תוכנית הטיפול של ד"ר נוף. משכך אין באפשרות האם לטעון כיום כנגד השיטה הטיפולית של המומחית החלופית שמונתה על-ידי בית משפט קמא כאשר היא לא פעלה לטובת התחלת הטיפול בהתאם לאותה התוכנית, ולאחר שהגב' פרידמן דיווחה כי מצבו של ד' החמיר ומצריך בהתאם טיפול מותאם ואינטנסיבי יותר.

עמדתה של ד"ר קיבנסון ביחס לאחד מההורים לאחר שזה הגיש לבית משפט קמא בקשה לפסילתה:

58. אין ממש בטענה לפיה עובר להגשת הבקשה לפסילה סברה המומחית כי האם הינה הורה מיטיב לקטינים ומשתפת פעולה עם ההליך, ואילו לאחר הגשת בקשת הפסלות, שינתה המומחית עמדתה כלפי האם. כאמור חוות דעתה של ד"ר קיבנסון שאינה מחמיאה לאם אינה עמדת יחיד במקרה דנן, ושותפים לה אחרים - כלל גורמי המקצוע שמרביתם לא אוזכרו בבקשה לפסילת המומחים.

טענות האם לאלימות מצד האב:

59. בנוסף לא ראיתי כי המומחית או בית משפט קמא התעלמו מטענות האם לאלימות מצד האב. כלל גורמי המקצוע, כמו גם בית משפט קמא סברו כי אין בטיעונים אלו ממש וכי הם נטענו מן השפה ולחוץ כדי למנוע מפגשים עם האב (ראה לדוגמה עמ' 12, סעיף 10 להחלטת בית משפט קמא מיום 24.7.2018).

תורת ה"ניכור ההורי" וקבלתה בתוגים מוכרים:

60. עוד לא ראיתי לקבל עמדת האם לפיה תורת ה"ניכור ההורי" לא נתקבלה בתוגים מוכרים ויש לדחותה, כאשר האם מבקשת להיבנות ממכתב מטעם משרד העבודה והרווחה מיום 6.3.2019 המבקש שלא לעשות שימוש במושג "ניכור הורי" עד שהוועדה שהקים המשרד בנושא זה תסיים עבודתה ותצא בהגדרה ברורה של מדיניות ודרכי טיפול.

אלא שהמסמך שהוצג מאת משרד הרווחה הינו מסמך פנימי שאין להסיק ממנו דבר, בייחוד כאשר טרם יצאו הנחיות ברורות תחת ידה של הוועדה בעניין מדיניות ודרכי טיפול בקשר ל"ניכור הורי".

61. לא זו אף זו, תופעת הניכור ההורי זכתה להכרה על-ידי בית המשפט העליון במסגרת רע"א 3009/02 פלונית נ' פלוני, נו(4) 872 עמ' 884-885 (20.6.2002) אשר גולל את היסטוריית המונח ה"ניכור הורי", הגדיר את ההפרעה ואת דרכי הטיפול האפשריות ביחס לרמת חומרתה: "את המונח תסמונת ניכור הורי (Parental Alienation Syndrome) טבע לראשונה הפסיכיאטר האמריקני פרופ' ריצ'רד גרדנר לפני כחמש-עשרה שנים. הוא היה הראשון שהתייחס בצורה שיטתית לתופעות שונות שנתגלו אצל ילדים הקשורות לסכסוכים בין הורים, בייחוד לגבי המשמורת. פרופ' גרדנר הגדיר את הסינדרום כהפרעה, אשר הביטוי העיקרי שלה נמצא בגינוי או בהתנכרות מצדו של ילד כלפי אחד מהוריו, כאשר אין כל צידוק לכך (R.A. Gardner The [28] Parental Alienation Syndrome)... ניתן בהחלט להניח שהתסמונת נמצאה אף בעבר, עוד לפני שפרופ' גרדנר הגדירה והתייחס אליה בצורה מתודית (ראו, למשל, המקרה שנדון בע"א 4/77 פלוני נ' פלונית [פורסם בנבו] [1]). העובדות המתוארות שם מצביעות על קיומה של התסמונת, אלא שהדבר היה לפני שפרופ' גרדנר טבע את המונח והגדיר את ההפרעה. כן ראו ע"א 319/54 ד.ג. נ' ה.ג. [פורסם בנבו] [2]). הגידול בשיעור הנישואין המסתיימים בגירושין, בצירוף העובדה שיותר ויותר אבות החלו לנהל מאבקים באשר למשמורת ולהסדרי הראייה לגבי הילדים, הם שחשפו את התופעה של ניכור הורי. ביטוי לתסמונת נמצא, בין היתר, בסירוב של הילד לקיים קשר עם אחד ההורים. מכאן השימוש במונח "סרבנות קשר" כדיבור נרדף לניכור הורי, אף שאין הראשון אלא אחד המאפיינים של התסמונת (לסקירה מפורטת של ההתפתחויות בנושא, לצד ספרו של פרופ' גרדנר, ראו את המאמר, על שני חלקיו: "The D.C. Rand Spectrum of Parental Alienation Syndrome"). יצוין, כי התסמונת מתגלה בעיקר

בהתנכרות מצדו של הילד כלפי ההורה שאיננו המשמורן (אולם ראו המקרה שנדון בע"מ (ת"א) 90/97 פלוני נ' אלמונית [17]). היו כאלה שהגדירו את התסמונת כמעין חטיפה נפשית של הילד (ז' ברגמן, א' ויצטום "חטיפת ילד בידי הורה והתסמונת של התנכרות להורה" [26], בעמ' 119 וכן עע"מ (ת"א) 33/96 פלוני נ' פלונית [פורסם בנבו] [18], בפיסקה 34; ע"א (ת"א) 2891/99 פלונית נ' פלוני [פורסם בנבו] [19], בפיסקה 8. על פסק-דין זה הוגשה בקשת רשות ערעור, והיא נדחתה: רע"א 8689/99 פלונים נ' היועץ המשפטי לממשלה [3]). על-פי המלומדים ברגמן וויצטום, על הילד מופעלים אמצעים פסיכולוגיים שונים הגורמים לניתוקו מההורה המסורב וגורמים לו לפתח תלות בהורה המנכר (שם [26], וכן ראו ז' לויטה, נ' עציון, פ' ויטלי, א' אברמוביץ, פ' קוטלר, מ' ניר "סרבנות קשר" – קונפליקט ביחסי הורה-ילד במצבי פרידה וגירושין" [27], בעמ' 102). כידוע, בסכסוכים בין הורים שיש להם נגיעה לילד יש אף ליתן משקל לרצונו של הילד (למשל, ע"א 740/87 פלונית נ' אלמוני [4]). הבעיה מסתבכת כאשר מתגלה התסמונת, משום שהרצון של הילד הינו תוצר מעוות של ההשפעות שהוא נתון להן מצדו של ההורה המנכר (עע"מ (ת"א) 33/96 הנ"ל [18], בפיסקאות 38 עד 44; עע"מ (ת"א) 90/97 הנ"ל [17], בפיסקה 11). פרופ' גרדנר הגדיר דרגות שונות של התסמונת מבחינת חומרתה: קלה, מתונה וחמורה (Gardner *supra* [28], ch. 10). עמדתו של גרדנר היא כי כאשר מדובר במקרים חמורים של התסמונת, יש להוציא את הילד ממשמורתו של ההורה המנכר למשמורתו של ההורה המסורב. גרדנר מוסיף ומציין כי העברה מיידית של קטין מהורה להורה, כאשר עסקינן במצב חמור של התסמונת, הינה בעייתית. לדעתו, ניתן לפתור את הבעייתיות הקשורה בהעברה מיידית באמצעות השמת הילד בידי גורם שלישי, שיכין את הילד לקראת המעבר להורה המסורב (Gardner *supra* [28], at p. 375 ff.).

62. אומנם נכון הוא כי נשמעו קולות ביקורת ביחס לתורת "תסמונת הניכור ההורי", אולם לא ניתן לבטל קיומה של תסמונת זו ותוצאותיה הקשות (ראו: עמ"ש 60592-03-15 ק' ל' נ' י' פ' [פורסם במאגרים המקוונים] [פורסם בנבו] (8.6.2015)).

סוף דבר:

63. משלא שוכנעתי כי נפלה שגגה בהחלטת בית משפט קמא המצדיקה את התערבותי, אני מורה על דחיית הבקשה.

המבקשת תשלם למשיב הוצאות משפט ושכ"ט עו"ד בסך כולל של 8,000 ₪. ככל שהופקד עירבון, תעבירו המזכירות לידי ב"כ המשיב, עבור המשיב ובגין ההוצאות שנפסקו לטובתו.

בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן

סארי ג'יוסי 54678313/-

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה